

exploreren en mensen geen behoeften op te dringen – hoe goed de bedoelingen ook mogen zijn. De beleidsnota over de samenlevingsopbouw in Vlaanderen uit 1977 bevat op dit vlak een merkwaardige passus: "Men kan deze afstand tussen het wenselijk geachte minimum-welzijnspeil en de feitelijk vastgestelde kansarmoede van bepaalde bevolkingsgroepen, van bepaalde territoria of zelfs hele streken op verschillende wijze verklaren. Deze participatie-achterstand ... is alleszins een uitdaging aan de welvaartsstraat. De wijze waarop de behoeftendetectie gebeurt, de probleemformulering en de besluitvorming tot stand komen, is niet steeds vreemd aan de geringe betrokkenheid van de genoemde probleemcategorieën bij de beleidsprioriteiten en aan de geringe efficiëntie van dit beleid om de welzijnsverschillen te verminderen of zelfs weg te werken".

De boodschap van deze wat moeilijk geformuleerde stellingname is eigenlijk dubbel: behoeften en problemen van kansarmen moeten met of door hen vertolkt worden, en het beleid is daarin tot nogtoe weinig efficiënt geweest. We hopen dat op deze moedige verklaring ook daden zullen volgen. Tot de personen en groepen die weinig educatieve mogelijkheden kregen of krijgen behoren niet alleen de zg. kansarmen. Er zijn ook groepen die door omstandigheden van werk, gezondheid, woonsituatie op educatief vlak duidelijk benadeeld zijn.

Vanuit dergelijke groepen komen soms onverwachte signalen én initiatieven. Zoals die groep van vrouwen die in het Leuvense een dagschool voor vrouwen wil oprichten – in de zin van de Nederlandse moedermavo – en meteen 150 inschrijvingen boekte. Beleidsstructuren zouden flexibel genoeg moeten zijn om aan dergelijke experimenten steun te geven.

Zoals men kan merken is op dit en op elk van de andere terreinen van ontgrenzing nog veel, heel veel, te doen. Na de 70'er jaren van bevestiging en expansie kunnen de 80'er jaren wellicht deze van verruiming van samenwerking, verdieping van vormingsconcepten, verrijking van functies en stimulering van nieuwe kansen voor educatief benadeelden worden. Wellicht ...?

STRUCTUREN VAN HET SOCIAAL-CULTUREEL WERK IN VLAANDEREN

DE REDACTIE

Voor "niet-ingewijden" is de organisatie van het socio-culturele vormings-, ontwikkelings- en welzijnswerk een nog al ingewikkelde aangelegenheid. Het wil ons voorkomen dat ook de betrokkenen niet altijd een erg duidelijk overzicht hebben van de veelvoudigheid van werksoorten en organisaties van initiatieven en instellingen. Een eenvoudig en helder overzicht leek de redactie dan ook op zijn minst nuttig als een soort wegwijzer.

Wie de organisatiestructuren van het socio-culturele en welzijnswerk met volwassenen in ruime zin wil voorstellen zoals ze zich momenteel in Vlaanderen voordoen kan twee wegen volgen. Op de eerste plaats kan men proberen categoriale ordening binnen de verschillende werksoorten voor zover die reeds bestaat na te gaan en eventueel verder op te klaren. Dat is ongetwijfeld nuttig. Men kan zelfs denken dat door federaties van werksoorten dit werk op de meest logische wijze geordend en georganiseerd zou kunnen worden. Vandaaruit zijn koepels van verschillende omvang mogelijk. Anderzijds is er in Vlaanderen een heel ander type van koepel ontstaan, de enige die officieel de naam koepel draagt, waarbij het gaat om op basis van wijsgerige of ideologische principes gefedereerde of georganiseerde overkoepelende organen die elk niet alleen verschillende werksoorten feitelijk omvatten, maar er zelfs een bepaald aantal moeten omvatten, willen ze als zodanig door het beleid erkend en gesubsidieerd worden.

Wij willen in deze redactionele bijdrage in een eerste gedeelte ingaan op de verschillende de facto bestaande of zelfs wettelijk omschreven werksoorten, en op de tweede plaats een zo duidelijk mogelijke voorstelling geven van de zogenaamde koepels, hun betekenis en hun concrete samenstelling.

zijn open vragen.

Zal men hier niet moeten verruimen en spreken van dienstverlenende en begeleidende Verenigingen bij het bibliotheek en media-theekwezen? De grenzen liggen hier nog niet vast, alleen zijn deze niet opgenomen als mogelijke partners, die gelden voor de erkenningsvoorwaarden der koepelorganisaties. Het bibliotheekwerk ressorteert wel onder een eigen Hoge Raad, maar is uiteraard van groot belang voor de "volksontwikkeling".

Samenlevingsopbouw

Dat een belangrijke werksoort als samenlevingsopbouw in het genoemd decreet niet dadelijk als partner wordt genoemd, heeft niet alleen te maken met het feit dat het hier gaat om beleidsgesprekspartners voor en in de Hoge Raad voor de Volksontwikkeling, terwijl daarnaast een eigen Hoge Raad voor de Samenlevingsopbouw bestaat, want dat geldt ook voor het Bibliotheekwezen. Toch zal men merken dat sommige koepels ook deze werksoort hebben opgenomen. Dit kan uiteraard ook voordelen hebben, gezien de mogelijke en integrerende aard van de samenlevingsopbouw ten aanzien van verschillende andere sociaal culturele werksoorten.

Hiervoor kwam een decreet van 4 juli 1975 dat stipuleert: "Onder Samenlevingsopbouw wordt verstaan: het op methodische en intentionele wijze met en door de bevolking bevorderen van het op socio-cultureel welzijn gericht functioneren in de samenleving als zodanig door het scheppen van omstandigheden, structuren en relaties die bijdragen tot een grotere participatie aan, en integratie in het maatschappelijk gebeuren."

In het K.B. van 27 januari 1976 worden ook de werksoorten binnen samenlevingsopbouw gespecificeerd: "*buurtwerk, categoriaal opbouwwerk, territoriaal opbouwwerk, de organisaties voor het begeleiden van samenlevingsopbouwprojecten en de provinciale of regionale organen van samenlevingsopbouw.*"

We vermelden samenlevingsopbouw hier omdat het even redelijk is die in de koepels op te nemen, dan dit bv. voor bibliotheekwerk het geval is. Wij zien moeilijk een andere dan historische reden voor het niet opnemen in het decreet over de koepels.

Uiteraard zijn de hierboven beschreven werksoorten slechts zeer ruime en zelfs nog niet eens eenduidige categoriale groepen. Lang-

zamerhand zal daarin waarschijnlijk nog meer specificatie komen. Voor sommige werksoorten bestaan er federatieve organen die zich dan uiteraard ideologisch pluralistisch opstellen. Toch is dit net de structuur geworden die representatief zou zijn als gesprekspartner naar het beleid toe. Na de creatie van het Ministerie van Nederlandse Cultuur leek het beiderzijds, van het veld uit als vanwege het beleid, nodig om mekaar in de beleidsvoorbereiding en uitvoering op valabele en representatieve wijze te ontmoeten. Dit leidde tot het ontstaan van wat men zowel in de omgangstaal als in de decreten de "koepels" is gaan noemen.

DE KOEPELS VOOR HET VLAAMSE SOCIO-CULTUREEL WERK

Wij willen hieronder stilstaan bij de spontane ontwikkeling en de wettelijke erkenning van deze zogenaamde koepels. Tot slot geven we dan de concrete samenstelling van de bestaande koepels.

Vooral het beleid had behoefte aan "valabele en duidelijke gesprekspartners", zoals destijds Minister Van Mechelen het uitdrukte. Nu was uit verschillende gesprekken met allerlei organisaties en instellingen in de Hoge Raad voor de Volksontwikkeling of zijn voorganger de Hoge Raad voor Volksopleiding gebleken dat alleen groepering op grond van ideologische opties in de Vlaamse context een haalbare werkwijze was.

Deze ontwikkelde langzaam maar zeker. In 1968 kwam een eerste organisatie volgens de politiek ideologische opties tot stand door een *Contactgroep* langs katholieke zijde, een *Centrale voor Cultuurbeleid* van socialistische en een *Federatie* aan liberale zijde. Dit was een nog voorlopige vormgeving. Langzamerhand groeide daardoor een sterker identiteitsbewustzijn, met alle gevaren van verzuiling daarmee verbonden. Toen de behoefte aan een meer omliggende beleidsopstelling duidelijker werd, omvormde zich de katholieke contactgroep tot een meer bestendige vorm: een *Centrum voor Sociaal-Cultureel werk*: C.S.K.W. (1971) en ontwikkelde de liberale federatie tot het *Coördinatiecentrum voor Liberaal Socio-cultureel Beleid*: C.L.S.B. (juni 1972).

In dezelfde tijd - 1971 - ontstond vanuit een Nederlands initiatief van de Bond der Nederlandse Volksuniversiteiten te Antwerpen, een nieuwe koepel van allerlei initiatieven die zich *pluralistisch* wenste op te stellen met het merkwaardig effect van een

nieuwe zuil, de *Bond voor Vormings- en Ontwikkelingsorganisaties* : B.V.V.O., terwijl binnen de katholieke groep de numeriek sterke sector der socioculturele werken van de Arbeidersbewegingen zich in 1973 als *Centrum voor Arbeidersvorming en Cultuurbeleid* : *Centravoc*, afzonderlijk organiseerden. Zo waren er vijf koepels op min of meer uitgesproken ideologische opties gebaseerd. Het ligt wel in de bedoeling om te komen tot een hechtere onderlinge samenwerking. Ontmoetingen op beleidsdata en positieve ervaringen binnen de Hoge Raad voor de Volksontwikkeling, gaven daartoe aanleiding en stimulans. Daarbij staat het beeld voorop van een nog meer overkoepelende instelling van de aard van het Nederlandse *Centrum voor Volksontwikkeling*, en meteen ook het verlangen om op deze wijze de internederlandse samenwerking inzake volksontwikkeling te kunnen verbeteren.

Langzamerhand gingen de functies van de koepelorganisaties zich duidelijker afbakenen, preciseren of differentiëren. Gegroeid als contactorganen naar het beleid toe, gingen zij zich ook geheel op beleidsvoorbereiding en beleidsbeïnvloeding toelagen. Dit omvatte steeds duidelijker drie voorname taken :

1. Beleidsbewustzijn wekken en vormen bij de organisaties en hun basis. De bedoeling was de basis van het socio-culturele werk ertoe te brengen om vragen naar het beleid toe te formuleren en eventueel kritische bedenkingen naar voren te brengen. Dit vergt animatie-werk dat broodnodig is als de koepels niet willen zweven. Ook het doorspelen van beleidsinformatie naar de basis toe behoort tot deze taak.
2. Studie en verheldering van de eigen opties en de eigen beleidsvisie verantwoorden en ordenen in dat perspectief wat van de basis omhoog komt; ze in bruikbare formuleringen op geordende wijze om zetten en op gelijkaardige manier zorgen voor doorlichting en uitstraling naar de eigen basis toe van wat in het beleid zich voltrekt of in voorbereiding is.
3. Werken aan beleidsrijpe voorstellen vanuit de eigen optie en aan overwogen advies bij voorstellen en ontwerpen van de overheid uit.

Hiervoor is vrijgestelde deskundigheid binnen de koepels vereist. De overheid heeft per 2 januari 1976 de koepels (Belgisch Staatsblad 11-2-76) bij decreet erkenning en subsidiëring verleend als organisaties voor beleidsvoorbereidend overleg. "Onder koepel wordt verstaan een organisatie die in de sector van het sociaal-cultureel werk voor volwassenen op bestendige, representatieve

en autonome wijze, overleg pleegt en voorbereidend werk levert ten aanzien van het globale cultuurbeleid van de overheid en die op specifieke wijze de voorstellen, de gegevens en de projecten betreffende dit cultuurbeleid laat doorstromen naar de bij de koepel aangesloten organisatie".

Om erkend en gesubsidieerd te worden moet een koepel aan een aantal voorwaarden voldoen wat de samenstelling en de concrete werking betreft. Ons interesseert hier vooral de samenstelling. Zij moeten met name organisaties groeperen die samen tenminste drie van de volgende vijf werkvormen van het sociaal-cultureel werk mede onder hun beheer organiseren.

- a. sociaal cultureel vormingswerk in verenigingsverband;
- b. sociaal cultureel vormingswerk en -ontwikkelingswerk in instellingen;
- c. ontwikkelingswerk door diensten of in verenigingsverband;
- d. amateuristische kunstbeoefening;
- e. bevordering en aanmoediging van het openbare bibliotheekwerk (decreet 2-1-1976/art. 2, 3).

Tot zoverre enige algemene organisatorische gegevens en beschikkingen.

Wij geven nu verder de vijf erkende koepels en hun samenstelling. Men zal daarbij merken dat sommige van deze koepels ook nog andere werkvormen hebben opgenomen, o.m. samenlevingsopbouw, waarvoor een eigen Hoge Raad bestaat. Op gevaar af van bij de publikatie van deze tekst reeds hier of daar achterhaald te zijn, want lidmaatschappen van de verschillende koepels ondergaan wel eens tussentijdse wijzigingen, publiceren we in 5 schema's een hanteerbaar overzicht waardoor de lezer zich toch een beeld kan vormen van de zich structurende socio-culturele vormings-, ontwikkelings- en opbouwwerkzaamheden in Vlaanderen.

Dit documentair overzicht met inleiding werd redactioneel opgesteld aan de hand van volgende bronnen :

– De tijdschriften en publikaties van de koepels m.n.

van

B.V.V.O.	<i>Koepel 5</i>
CENTRAVOC	<i>Centravoc-Informatie</i>
C.L.S.B.	<i>Het Volksbelang</i>
C.S.C.	<i>Opvoeding</i>
C.S.K.W.	<i>C.S.K.W.-Mededelingen</i>

van

B.V.V.O.

Sociaal-kultureel werk in Vlaanderen
Leuven B.V.V.O. 1978 61 pp. + bijlagen

C.L.S.B.

Vademecum – Cultuurbeleid
Losbladige publikatie

KOEPEL : B.V.V.O., Tiensevest 148, 3000 LEUVEN – tel. 016/22.34.19
(Bond van Vormings- en Ontwikkelingsorganisaties)

VERENIGINGEN

Philip Manderlooskring (protestants vormingswerk)
Samen (Internationale Bouworde)
Sporta (Sport en Cultuur)
Vlaams Verbond voor Gepensioneerden (V.V.V.G.)
Wereldscholen (politizerend vormingswerk)
De Derde Leeftijd.
Karel Bulsfonds

Vormingscentra/Volkshogescholen

INSTELLINGEN

Boks-instituut (Bokrijk-Genk)
Bremberg (Haasrode)
Dialogo (Wijgmaal-Herent)
Dosfelinstituut (Politieke vorming V.U.)
Elcker-Ik (Antwerpen, Brussel, Brugge, Gent, Leuven, Turnhout, Mechelen)
E.F.M.G. (Europese Fakulteit voor Mens en Gemeenschap, Turnhout)
Instituut voor Kommunikatie (Bellegem)
Instituut voor Staatkundige Vorming (I.S.V.-Brugge)
Interaktie Akademie (Hove)
Intermedium (Heverlee)
Rooierheide (Diepenbeek)
Wederzijds (Aarschot/Langdorp)

ONTWIKKELINGSWERK
IN DIENSTEN EN
VERENIGINGEN

C.G.S.O. (Centrum voor Gezinsplanning en Seksuele Opvoeding)
Algemene Katholieke Vlaamse Hogeschooluitbreiding (K.V.H.U.)
Bevrijdingsfilms (Leuven)
De Andere Film (Antwerpen)
Nationaal Centrum voor Culturele Animatie (Turnhout)
Vereniging der Volkshogescholen ter popularisering van Wetenschappen en Kunsten
Vrede, studie- en informatiecentrum (Gent)

- AMATEURISTISCHE KUNSTBEOEFENING

Algemeen Nederlands Zangverbond (A.N.Z.)

- SAMENLEVINGSOPBOUW

Bond van Buurtopbouwwerken
Federatie Kategoriaal Opbouwwerk

KOEPPEL : CENTRAVOC, Wetstraat 121, 1040 BRUSSEL – tel. 02/735.60.50
(Centrum voor Arbeidersvorming en Cultuurbeleid)

Volwassenen

VERENIGINGEN

K.A.V. : (Kristelijke Arbeiders Vrouwengilden)
K.W.B. : (Katholieke Werklieden Bonden)
K.B.G. : (Kristelijke Bonden van Gepensioneerden)
VAKANTIEGENOEGENS (sociaal toerisme)

Werkende jongeren

K.A.J. : (Kristelijke Arbeiders Jeugd)
V.K.A.J. : (Vrouwelijke Kristelijke Arbeiders Jeugd)

INSTELLINGEN

Vormingscentrum Ter Munk (A.C.W.)
Vormingscentrum Rerum Novarum (C.C.M.B. – Christelijke Centrale van Metaalbewerkers)

DIENSTEN

A.C.V. – Vormingsdienst (Christelijk Vakverbond)
L.C.M. – Vormingsdienst (Christelijke Mutualiteiten)
H.I.V.A. – Hoger Instituut voor de Arbeid (geassocieerd lid)
D.A.K.A.B. – Dienst voor Amateuristische Kunstbeoefening
W.V.G. – Westvlaamse Vereniging voor Gildemuzieken

KOEPPEL : C.L.S.B., Groot-Bijgaardenstraat 497, 1080 BRUSSEL –
tel. 02/466.76.58
(Coördinatiecentrum voor Liberaal Socio-Cultureel Beleid)

VERENIGINGEN

Liberaal Bonden voor Gepensioneerden
Socio Culturele Vereniging van Vlaamse Liberale Vrouwen
Werknemerswelzijn
Willemsfonds
Protestantse Liberale Aktie

INSTELLINGEN

Stichting A. Vanderpoorten
Instituut O. Vanaudenhove
De liberale gezondheidsinstellingen
Instelling voor Volksopleiding en Kadervorming

AMATEURISTISCHE
KUNSTBEOEFENING

Vlaamse Federatie der Liberale Muziekmaatschappijen (Felim)
Studiecentrum Prof. Dr. H. Uyttersprot

ONTWIKKEL. WERK
DIENSTEN

Belgische Liberale Turnbond (B.L.T.)
Liberaal Radio- en T.V.-instituut
Zomerzon (sociaal toerisme)
Cultuurdienst van het Liberaal Vlaams Verbond
Solidariteit Gezinnen en Verbruikers
Volksuniversiteit Maurits Sabbe

KOEPPEL : C.S.C., Keizerslaan 13, 1000 BRUSSEL – tel. 02/513.26.12
(Centrale voor Socialistisch Cultuurbeleid)

VERENIGINGEN

C.S.C. – Vormingswerk (lokale afdelingen)
A.T.B. : Arbeiderstoeristenbond "De Natuurvrienden"
Culturele centrale A.B.V.V./C.M.B.
S.V.V. (Socialistische Vooruitziende Vrouwen)
(Nationale) Coöperatieve Vrouwenbeweging
Kultuuropbouw (jong socialisten)
Nationale Federatie voor Gehandicaptenzorg – N.R.A.V.
Nationale Federatie van Socialistische Gepensioneerden

INSTELLINGEN

Vormingscentrum Herman Vos
 Hoger Instituut voor Sociaal en Cultureel Werk (HISKWA – Arbeidershogeschool, Brussel)

ONTWIKKELINGSWERK (DIENSTEN)

Socialistisch Instituut voor Radio en Televisie
Fonds Leo Magits
Coop – Vrije Tijd
Vrije Tijd en Vakanties van de N.F.S.G.
Socialistische Federatie van Ciné-klubs
Werkgroep voor Arbeidersesperantisten
Centrum voor Opvoeding en Cultuur (C.O.C.)
Cultureel centrum voor Zelfstandig Werkenden

AMATEURISTISCHE KUNSTBEOEFENING

Federatie van Vlaamse Socialistische Toneelverenigingen
Federatie der Vlaamse Socialistische Volksdansgroepen
Vlaamse Federatie van Socialistische Muziekkorpsen & Zangkringen

BIBLIOTHEKEN

Nationaal Bibliotheekfonds

– REKREATIEVE VRIJETIJSBESTEDING

Federatie der Socialistische Postzegelverzamelaars

– SPORT EN LICHAAMELIJKE OPVOEDING

Arbeiders Turn- en Sportcentrale van België
Socialistische Turnbond van België

– SAMENLEVINGSOPBOUW

Centrum voor Maatschappelijk en Cultureel Werk (C.M.C.W.)
Socialistische Vereniging van Sociale Werkers

KOEPPEL : C.S.K.W., Groeneweg 151, 3030 HEVERLEE – tel. 016/22.44.48
(Centrum voor Sociaal-Kultureel Werk)

VERENIGINGEN

C.M.B.V. : (Christelijke Beweging voor Vrouwen uit de Middengroepen)
D.F. (Davidsfonds)
Kultuurdienst B.B. (Belgische Boerenbond – Centrale van Landelijke Gilden en Verenigingen)
N.C.M.V. : Cultuur- en Vormingsdienst van de Middengroepen
N.C.O.V. : (Nationale Confederatie der Ouderverenigingen)
K.V.G. : (Katholieke Vereniging voor Gehandicapten – Vormingsbeweging)
K.V.L.V. : (Katholiek Vormingswerk voor Landelijke Vrouwen)

INSTELLINGEN

C.C.V. : (Centrum voor Christelijk Vormingswerk)

AMATEURISTISCHE KUNSTBEOEFENING

FEDEKAM : (Nationale Katolieke Konfederatie van Belgische Muziekverenigingen)
N.V.K.T. : (Nationaal Vlaams Kristelijk Toneelverbond)
V.V.K. : (Verbond voor Vlaamse Volkskunst)

BIBLIOTHEKEN EN DIENSTEN

K.C.L.B. : (Katholiek Centrum voor Lektuurinformatie en Bibliotheekvoorziening)
Iteco (Ontwikkelingssamenwerking)
K.F.L. : Katholieke Filmliga
P.C.V. : Pax Christi Vlaanderen
Marriage Encounter